ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ КИЛУВ КАРОРИ

Касби тумани

2024 йил 25 апрель

Касби туманлараро иқтисодий судининг судьяси Х.Ч.Абраев раислигида, судья ёрдамчиси А.Убайдуллаевнинг котиблигида, Нишон туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари Кенгаши даъвогар "XOLIYAROV ABDUSOLOM" фермер ҳўжалиги манфаатини кўзлаб, жавобгар "INDORAMA AGRO" МЧЖ шаклидаги ҳорижий корҳонаси ҳисобидан 183.696.803,46 сўм асосий қарз ундириш тўғрисидаги даъво аризаси бўйича иқтисодий ишни даъвогар вакиллари А.Холияров, М.Ашуров (шаҳсий маълумотнома ва ишончнома асосида), жавобгар вакили Р.Юсупов (ишончнома асосида) иштирокида, Касби туманлараро иқтисодий суди биносида очиқ суд мажлисида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

аниклади:

Нишон туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши (бундан кейин матнда кенгаш деб юритилади) даъвогар "XOLIYAROV ABDUSOLOM" фермер ҳўжалиги (бундан кейин матнда даъвогар деб юритилади) манфаатини кўзлаб, жавобгар "INDORAMA AGRO" МЧЖ шаклидаги хорижий корхонаси (бундан кейин матнда жавобгар деб юритилади) ҳисобидан 183.696.803,46 сўм асосий қарз ундиришни сўраган.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар вакиллари даъво талабига аниклик киритиб, тарафлар ўртасида тузилган 2022 йил 06 сентябрдаги W2308-сонли шартномага асосан 135.150 кг буғдой махсулотлари етказиб берилгани, дастлаб 1 кг буғдой махсулотини 4480 сўмдан хисоблаб жами 603.461.030,77 сўмлик топширилган махсулотлар бўйича юборилган электрон хисоб-фактурани жавобгар кабул килишни рад этганлиги, бугунги кунда 1 кг буғдой махсулотини ҚҚС билан 4465 сўмдан хисоблаб жами 603.444.750 сўмни ташкил килиши, шундан жавобгар томонидан жами 455.496.560,35 сўм молиялаштирилган пул маблағларни чегирганда 147.948.189,65 сўм (603.444.750-455.496.560,35) ташкил килиши боис даъво талабини шу кисмини каноатлантириб беришни сўради.

Суд мажлисида иштирок этган жавобгар вакили даъво талаби асоссиз эканлиги, шартномага асосан етказиб берилган буғдой махсулотлари 133.040 кг, 372.151.339 сўмни ташкил қилиши, ушбу буғдой махсулотлари учун, 43.730.255 сўм пул маблағи ва 376.034.972,35 сўм махсулот кўринишида, шартномани 1.2-бандига асосан 14 фоиз банк ставкаси бўйича 35.731.333 сўм ушланма хисобланиб, жами 455.496.560,35 сўм молиялаштиргани, шунингдек, 1 кг буғдой махсулотини 4480 ёки 4465 сўмдан келишилмагани, хисобварақ-фактурага кўрсатилган сумма анча юқорилиги сабабли рад

этилганлиги, қарздорлик мавжуд эмаслигини маълум қилиб, даъво талабини рад этишни сўради.

Суд ишда иштирок этувчи шахслар вакилларининг тушунтиришларини эшитиб, иш хужжатлари ўрганиб чиқиб, тўпланган далилларга хукукий бахо бериб, куйидагиларга асосан даъво талабини қаноатлантиришни рад этишни лозим топди.

Узбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси (бундан кейин матнда ФК деб юритилади)нинг 234-моддасида, мажбурият — фуқаролик ҳуқуқий муносабати бўлиб, унга асосан бир шахс (қарздор) бошқа шахс (кредитор) фойдасига муайян ҳаракатни амалга оширишга, чунончи: мол-мулкни топшириш, ишни бажариш, хизматлар кўрсатиш, пул тўлаш ва ҳоказо ёки муайян ҳараатдан ўзини сақлашга мажбур бўлади, кредитор эса — қарздордан ўзининг мажбуриятларини бажаришни талаб қилиш ҳуқуқига эга бўлади. Мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқиши белгиланган.

ФКнинг 236-моддасида мажбурият мажбурият шартларига мувофик, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва конунчилик талабларига мувофик, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса — иш муомаласи одатларига ёки одатда кўйиладиган бошка талабларга мувофик лозим даражада бажарилиши керак.

Ушбу кодекснинг 333-моддасига кўра, қарздор айби бўлган тақдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонун ҳужжатларида ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради; 465-моддасига мувофик, контрактация шартномасига мувофик қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотини етиштирувчи қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотини қайта ишлаш ёки сотиш учун бундай маҳсулотни ҳарид қиладиган шаҳсга — тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу маҳсулотни қабул қилиш (қабул қилиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда муайян баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Иш хужжатлари ва суд мухокамаси давомида аникланган холатлардан маълум бўлишича, тарафлар ўртасида 2022 йил 06 сентябрда бошокли донни харид килиш бўйича W2308-сонли фючерс шартномаси тузилган бўлиб, мазкур шартнома шартларига кўра "Хўжалик" (даъвогар) "Харидор" (жавобгар)га 2023 йил хосилидан 60.0 гектар ер майдонидан 180.0 тонна дон махсулотни топшириш мажбуриятини, "Харидор" эса "Хўжалик"ни ушбу шартномада белгиланган тартибда етиштирилган махсулотни кабул килиб олиш ва унинг хакини тўлаш мажбуриятини олган.

Шартноманинг 1.2-бандига биноан, Харидор Хўжаликка керакли бошокли дон уруғлари, ўғитлар, ўсимликларнинг кимёвий кўшимчалари ва бошқа зарур ёрдамчи элементларни зарурат туғилганда етказиб беради. Хўжаликка берилган ҳар қандай элементларнинг молиявий қиймати ушбу шартнома бўйича аванс тўлов ҳисобланади. Харидор Хўжалик учун тегишли ҳисоб-фактурани тайёрлайди ва уни молиялаш микдоридан ушлаб қолади. Харидор, шунингдек, молиялаштириш санасидан товарларни етказиб бериш

кунигача Марказий банкининг йиллик 14% ставкаси бўйича фоизларни хисоблаш учун хисоб-фактурани расмийлаштиради. Етказиб бериладиган махсулотларнинг нархи уларнинг сифатига (турига ва синфига) қараб белгиланади. Тўлов бошоқли доннинг кондицион вазнига қараб амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси (бундан кейин матнда — ИПК деб юритилади)нинг 68-моддасига кўра ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 1.7-бандига кўра, шартноманинг якуний қиймати махсулотнинг охирги етказмасидан кейин аникланиши, аммо 3-синф буғдойнинг ҳар бир тонна кондицион оғирлиги учун 3.000.000 сўм ҚҚС билан; 4-синф буғдойнинг ҳар бир тонна кондицион оғирлиги учун 2.700.000 сўм ҚҚС билан; 5-синф буғдойнинг ҳар бир тонна кондицион оғирлиги учун 2.500.000 сўм ҚҚС билан ҳисобланиши келишилган.

Суд мухокамасида аникланишича, ғалла-2023 хосилини "Дунё-М" АЖнинг Нишон туманидаги омборхоналарига топшириш ва қабул қилиш тўғрисидаги далолатномага кўра, жумладан даъвогар томонидан жами 133.040 кг физик оғирлигида (кондицион оғирлиги 135.571 кг) буғдой махсулотлари топширилган. Ўз навбатида етказиб берилган буғдой махсулотлари учун, жавобгарнинг сарф-харажатлари (берилган аванс маблағлари, уруғлик махсулоти, ёкилғи, минерал ўғитлар, кўрсатилган хизматлар ва бошқа моддий ресурслар, хисобланган фоиз) 43.730.255 сўм пул маблағи ва 376.034.972,35 сўм махсулот кўринишида, шартномани 1.2-бандига асосан 14 фоиз банк ставкаси бўйича 35.731.333 сўм ушланмаси билан хисобланганда 455.496.560,35 сўмни ташкил қилади.

Бундан келиб чикадики, даъвогарнинг даъво талабини асосли деб бўлмайди. Шу сабабли, суд даъво талабини асоссиз деб хисоблаб, уни каноатлантиришни рад этишни лозим топди.

ИПКнинг 72-моддасига кўра, қонунчиликка мувофик муайян далиллар билан тасдикланиши керак бўлган иш холатлари бошка далиллар билан тасдикланиши мумкин эмас.

Ушбу кодекснинг 74-моддасига мувофик суд далилларга ишнинг барча холатларини жамлаб, уларни суд мажлисида конунга амал килган холда хар томонлама, тўлик ва холис кўриб чикишга асосланган ўз ички ишончи бўйича бахо беради. Хар бир далил ишга алокадорлиги, макбуллиги ва ишончлилиги нуктаи назаридан, далилларнинг йиғиндиси эса, етарлилиги нуктаи назаридан бахоланиши лозим. Агар текшириш натижасида далилнинг ҳақиқатга тўғри келиши аникланса, у ишончли деб тан олинади.

ИПКнинг 118-моддасига асосан суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 октябрдаги "Фермер, деҳқон хужаликлари ва томорқа ер эгалари фаолиятини янада ривожлантириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида"ги ПҚ-3318-сонли қарорининг 3-бандида фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари манфаатларини кўзлаб судга давлат божи тўламасдан даъво аризалари, давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг қарорлари, уларнинг мансабдор шахслари хаттиҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоятлар тақдим этиш. Бунда даъво аризасини қаноатлантириш рад этилганда манфаати кўзлаб даъво аризаси киритилган фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгаларидан давлат божи ундирилмайди деб кўрсатилган.

Юқорида баён этилганлардан келиб чиқиб, суд даъво талабини қаноатлантиришни рад этишни, олдиндан тўланган 34.000 сўм почта ҳаражатини даъвогар зиммасида қолдиришни, даъво талаби бўйича даъвогар давлат божи тўлашдан озод этилганлигини инобатга олишни лозим топди.

Бинобарин, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 68, 72, 74, 118, 176-179, 186, 192-моддаларини қўллаб, суд

карор килди:

Даъво талабини қаноатлантириш рад этилсин.

Олдиндан тўланган 34.000 сўм почта харажати даъвогар зиммасида қолдирилсин.

Мазкур ҳал қилув қароридан норози томон бир ой муддатда апелляция тартибида шикоят бериши (протест келтириши) мумкин.

Судья Х.Ч.Абраев

